

## Loden tijdperk heeft in krantenland plaatsgemaakt voor digitale periode Van letterbakken, zethaken en plaktafels naar een complete opmaak op het beeldscherm

Kranten verschijnen al sinds mensenheugenis op papier. Uitgevers lieten in de achttiende eeuw de eerste exemplaren van de drukpers rollen. De papieren versies van de nieuws- en huis-aan-huisbladen zijn er vandaag de dag nog. De technieken om de kranten te maken zijn echter sterk gewijzigd. Revolutionaire ontwikkelingen, onder meer op het automatiseringsvlak, hebben voor grote veranderingen gezorgd. De typemachine is vervuld voor de tekstverwerker en voor het loden tijdperk is het digitale in de plaats gekomen.

De digitalisering is niet meer weg te denken uit de huidige samenleving en dus evenmin uit de mediawereld. Letterbakken en -kasten, zethaken, stalen ramen, kostbare camera's, zetmachines en plaktafels; het zijn allemaal attributen die nog niet eens zo heel lang geleden nodig waren om een krant te maken.

Ook de edities van De Feanster en haar voorgangers zagen voorheen het levenslicht na vele uren intensieve arbeid. Want daar was bij de vroegere werkwijze sprake van. Bij elk verhaal en berichtje werd loden lettertje voor loden lettertje uit de letterbak gehaald en op een rij gezet in de zogeheten zethaak. Als het hele artikel was gezet, werd er een touwtje omheen gebonden en stuurde de zetter het naar de opmaker. Deze deelde de krantenpagina in als een leg-puzzel.

Wanneer de krant klaar was, moesten de lettertjes weer terug in de juiste vakjes van de letterbak. De komst van de Intertype en Linotype-zetmachine in de jaren zeventig zorgde voor enige verlichting. De Linotype spuwde complete loden regels uit. Na het gebruik werd het lood gesmolten voor nieuw gebruik. Aan het loden tijdperk kwam een einde door de komst van de offset-

pers, waarmee de hoogdruk werd ingeruild voor vlakdruk. De offsetplaat was een vlakke plaat waarop tekst en beeld fotografisch werden aangebracht. Dat kon pas plaatsvinden nadat de teksten en foto's op een pagina waren

was er al sprake van een enorme sprong voorwaarts. De route naar het eindproduct - de complete opgemaakte pagina - bleef in eerste instantie redelijk bewerkelijk over diverse schijven. In het huidige proces is er sprake van digitale



Personeel van Drukkerij Kuipers in 1973 met achter v.l.n.r. Luit Kuipers, Dirk de Vries, Poppe Bosma, Klaas Grasdijk, Douwe Tigchelaar, Henk Koster. Voor v.l.n.r. Bauke Kuipers, Geert van der Velde, Jan de Graaf, Jan Kuipers en Ids Damstra.

gemonteerd. Dat gebeurde handmatig. Van een complete pagina werd een film gemaakt die vervolgens als afdruk op de offsetplaat terecht kwam.

Met de introductie van de computer, waarop tekst kon worden opgeslagen, en een beeldscherm

opmaak, waarbij het zetten van de allereerste letter van een stuk tekst of advertentie tot en met de uiteindelijke pagina door een en dezelfde persoon op één computer wordt uitgevoerd.

Drukkerij Kuipers, de onderneming die tot eind 2003 De Feanster en haar voorgangers uitgaaf, heeft tot en met 1985 alle facetten van het kranten-maken in eigen beheer gehad. Medio de jaren tachtig besteedde het bedrijf vanuit kostenooptpunt (zelf investeren was onverantwoord) het drukken van de edities uit aan derden. In eerste instantie rolden de exemplaren van de persen van het Friesch Dagblad in Leeuwarden. In de jaren negentig werd Emmeloord - Hoekstra Uitgeverij - de plek waar De Feanster elke dinsdag het levenslicht ziet.

Momenteel wordt De Feanster gedrukt bij Hazewinkel Pers in Groningen. Tussen Emmeloord en Groningen draaide De Feanster ook nog een jaar lang bij de Friese Pers in Leeuwarden.



Douwe Tigchelaar (rechts) bezigt aan de loodzetmachine. Op de achtergrond Klaas Grasdijk. De foto dateert van 1974.



### Kranten hebben bij basisschool Lytse Wiman een brede functie

'Het leeft enorm. We merken zeker dat de artikelen in De Feanster gelezen worden'. Basisschool Lytse Wiman uit Twijzel schrijft regelmatig artikelen voor de krant. Die artikelen gaan over allerlei activiteiten die op de school georganiseerd worden. 'Daarbij kan je bijvoorbeeld denken aan sportwedstrijden, een opening, de Floralia, een kijkje in de klas, de 'pake en beppe-midde' en andere bijzonderheden', vertelt directeur Marjan Blauw van de Twijzeler school.

Mevrouw Blauw schrijft de artikelen vrijwel altijd zelf. 'Dat vind ik soms wel pittig, want de artikelen moeten goed geschreven worden.' De verhalen over de activiteiten van de Lytse Wiman worden veel gelezen en daarom is het belang ervan groot, weet men bij de school.

'Goh, hawwe jim al wer in aktiviteit hân?', is een reactie die veel vaak gehoord wordt op de artikelen in De Feanster. 'Je merkt dat de verhalen gelezen worden. Ouders, maar ook belangstellenden vinden het leuk om het nieuws van de school te volgen', vertelt Marjan Blauw.

De kinderen van de Lytse Wiman zijn ook op school veel met de krant aan de slag. Het afgelopen schooljaar maakten de leerlingen onder meer een bijdrage voor de scholenpagina die wekelijks in het kader van het jubileum van De Feanster werden gepubliceerd. 'Daar zijn we druk mee bezig geweest. Het heeft de betrokkenheid van de school bij de krant vergroot.'

Daarnaast besteedt de school in de hoogste groepen binnenkort wekelijks aandacht aan het nieuws uit de kranten. De krant heeft een brede functie. De kinderen nemen dan iedere week een artikel mee en dat wordt vervolgens in de klas besproken. De krant is namelijk erg belangrijk', licht mevrouw Blauw toe.

### Favoriet plekje



Zaterdagochtend. Sportpark Woudlust in Surhuizum. De jeugd van korfbalvereniging DTS speelt. Mooie grasmat. Zometje er bij. Lekker bakje koffie uit de kantine. En natuurlijk Rommert Kats aan de lijn. Het vertrouwde begin van wat weer een prachtige, sportieve korfbal dag belooft te worden.

Meindert Brouwer, Surhuizum

### 1927 - Kerkebuurt



### Twijzel

### 2006 - Tsjerkebuorren

